

Nagy Károly Zsolt

MI TÖRTÉNT?

Imádság, 143. zsoltár

[Dávid zsoltára.] URam, hallgasd meg könyörgésemet, figyelj imádságomra! Hűséged és igazságod szerint hallgass meg engem. Ne szállj perbe szolgáloddal, mert egy élő sem igaz előttem! Íme, ellenség üldözi lelkemet, földre tiporja életemet. Sötétségbe taszít engem, mint a régen megholtakat. Elcsügged bennem a lelkem, megdermed bensőmben a szívem. Megemlékezem a régi időkről, végiggondolom minden dolgodat, kezed munkáiról elmélkedem. Feléd tárom kezemet, lelkem mint szomjú föld, úgy sóvárog utánad. [Szela] Siess, hallgasd meg, URam, mert eleped a lelkem! Ne rejtsd el arcodat előlem: ne legyek hasonló a sírba szállókhoz! Jó reggel hallasd velem kegyelmedet, mert bízom benned! Mutasd meg nekem, hogy melyik úton jársz, mert hozzád emelem lelkemet! Szabadíts meg ellenségeimtől, URam, hozzád menekülök! Taníts meg a te akaratodat tenni, mert te vagy Istenem! A te jó lelked vezessen engem sima földön. Eleveníts meg engem, URam, a te nevedért. Hozd ki lelkemet a nyomorúságból a te igazságodért! Kegyelmedből rontsd meg ellenségeimet, és veszítsd el mindazokat, akik szorongatják a lelkemet, mert szolgáló vagyok én.

Textus: Lk 24,19

„Mi történt?”

Hol vagy? Mit cselekedtél? Honnan jössz, és hová mész? Mit akarsz? Kit kerestek? Egyszerű kérdések, és szaporíthatnánk még a sorukat. Közös bennük, hogy mindet Isten tette fel az embernek. Az ember persze jobban szereti a bonyolult dolgokat, és általában el is kezdi bonyolítani a dolgokat, mikor válaszol Isten kérdéseire, hiszen úgy véli, hogy a részletek sűrű szövedékében jobban el tud bújni, ha már – mint egykor Ádám – Isten előtt pőrének érzi magát. Isten egyszerű kérdései többnyire egy-

egy történet fordulópontjánál hangzanak el – egészen pontosan Isten kérdései teremtenek fordulópontot, Isten kérdései teremtik meg a lehetőségét annak, hogy fordulat álljon be egy történetben. Lehet ez a Nagy Történet, csupa nagybetűvel, lehet ez egy nép története, de lehet ez egy emberé, a mi egészen apró történetünk.

Egy ilyen egyszerű kérdést tesz most fel Jézus is a felolvasott történetben a tanítványoknak: Mi történt? Sőt, az igazat megvallva a kérdés valójában ennél is egyszerűbb. Ha valaki a Károli-szöveget olvassa, vagy esetleg a katolikus fordításokat használja, az eredeti szöveghez közelebb álló megoldással találkozhat. Jézus ugyanis Kleofás kifakadására, hogy „Te vagy az egyetlen idegen Jeruzsálemben, aki nem tudja, mi történt ott ezekben a napokban?”, igazából csak annyit kérdez vissza, hogy „Micsoda?”, s ezzel a kérdéssel szinte kihúzza azt a bizonyos dugót, és a tanítványokból ömlik a szó, és részletesen elmondják, hogy micsoda dolog történt Jeruzsálemben.

A kérdés egyszerűsége sajátos kontrasztban áll a helyzet rafináltságával: a két tanítvány Emmausba tart. Nem tudjuk, miért mennek oda, talán ki akarják szellőztetni a fejüket. Menet közben beszélgetnek egymással mindazokról, amik az elmúlt napokban történtek. Érthető, mondhatnánk, hogy ez a gyászmunka része. És ahogy így beszélgettek, és megvitatták a dolgokat, egyszer csak maga Jézus csatlakozott hozzájuk, és velük együtt ment az úton, de Jézus elrejtí magát a tanítványok elől. Valami akadályozta a szemüket abban, hogy felismerjék őt. Jézus pedig hallgatja őket, aztán rákérdez, hogy Ti meg miről beszéltek itt? Ha nem Jézusról lenne szó, és nem a Bibliából olvasnánk, azt is mondhatnánk, hogy az egész helyzet emelkedettségébe, tragikumába ez a rejtőzködés a titokzatossággal együtt valami sajátos, szinte népmesei komikumot is becsempész. A magát elváltoztató főhős, aki így puhatolja ki, hogy hívei, alattvalói valójában hogyan vélekednek róla, s aki aztán az események végén felfedi magát, és mindenki megkapja tőle azt, ami neki jár, nem ismeretlen a világirodalomban, sőt a vallások világában sem. Odüsszeusztól az igazságos Mátyásig számos figurára gondolhatunk. Miért van szükség erre a rejtőzködésre, és mi köze van ennek Jézus kérdéséhez?

A biztos választ nem tudom, de az biztos, hogy nem csupán ez a két tanítvány járt így. Egy nagyon hasonló történet játszódott le aznap reggel az üres sírnál. János evangéliuma számol be arról, ahogyan a magdalai Mária találkozott Jézussal. Mária zaklatott, ő nem kibeszéli a traumát, hanem kisírja, zokog a sír szájánál. Miközben sír, behajol a sírboltba, és meglát két angyalt fehér ruhában ülni ott, ahol Jézus teste feküdt. Hogy mit láthat Mária, hulló könnye záporán át, s mit nem, nem tudom, mindenesetre nem rémül meg a fehér ruhás alakoktól, akkor sem, amikor azok megszólítják, és megkérdezték tőle: „Asszony, miért sírsz?”, hanem válaszol nekik: azért sírok, mert elvitték az én Uramat, és nem tudom, hova tették. Azt teszi, tulajdonképpen, amit az Emmaus felé igyekvő tanítványok is: röviden összefoglalja, hogy hol tart. Kimondja, hogy mit élt, értett meg abból, ami történt. Hogy látja, hogyan értelmezi az eseményeket. Aztán hátrafordul, és látja, hogy ott van mögötte valaki, mintha ismerős lenne, talán a kertész, aki megszólítja. Jézus áll ott, de nem ismeri fel, hogy Jézus az. Ő sem. Talán mert a könnyek elhomályosítják a látását? Talán mert túl zaklatott, és a fájdalomán keresztül néz mindent? Talán mert a feltámadott,

dicsőséges Krisztus teste nem lehet ismerős látvány azoknak sem, akik korábban test szerint ismerték Jézust? Akárhogyis, de Jézus őt is megszólítja. Mellé is odaszegődik, vagy inkább azt mondhatnánk: odaáll elé, de mindenképp belép a történetébe, és azt kérdezi tőle: Asszony, miért sírsz? Kit keresel? Ismét végtelenül egyszerű kérdések, melyekre Mária őszinte tanácstalansággal reagál: Uram, ha te vitted el őt, mondd meg nekem, hova tetted, és én elviszem. És akkor Jézus a nevéen szólítja. Talán úgy szól hozzá, ahogy már annyiszor, úgy szól hozzá, ahogy csak ő szólhatott hozzá, és akkor Mária felismeri őt. Ahogy az emmausi tanítványok is akkor ismerik fel, hogy ki az, akivel megosztották az asztalukat, amikor a vendég valami olyat tesz, amit csak ő tehet, ahogyan csak ő teheti, s ahogyan azt valószínűleg olyan sokszor látták tőle: „veszi a kenyeret, megáldja, megtöri, és nekik adja”.

Miért volt szükség erre az „alakoskodásra”? Valószínűleg azért, mert a megzavarodott és szomorú tanítványoknak és az összetört Máriának erre volt szüksége. A „kétérdő” Tamásnak vagy a bizonyágtételek ellenére hitetlen tizenegynek másfajta módon mutatja meg magát a feltámadt Krisztus. Nekik arra volt szükségük: az egyiknek a sebek érintésének lehetőségére, a többieknek az immanenciát, a földi ésszerűség korlátait és zárt ajtóit legyőző transzcendencia megmutatkozására. Mindegyik találkozásban azonban kimondva-kimondatlanul benne van három elem: az önértelmezés, az újraértelmezés és a fordulópont, amiben a kettő egyesül: a nem evilági Krisztus megmutatkozása.

De térjünk vissza az emmausi úton baktató tanítványokhoz. Jézus azt kérdezi tőlük: „Mi történt?” Azt hiszem, nagyon fontos, hogy Jézus nem azt kérdezi, hogy mi bajotok van? Miért olyan szomorú az ábrázatotok? Nem azt firtatja – mintha valami leckét kérne számon rajtuk –, hogy mondjátok csak, miért történt szerintetek mindez? Jézus kérdésének a lényegét, azt hiszem, hogy szülőként tanultam meg igazán. Az ember apaként sokszor kerül olyan helyzetbe, hogy a gyermeke morcosan, durcásan vagy könnyes szemmel jön haza az oviból, iskolából. Vagy egyszerűen eltűnik a szobájában, begubózik egy könyvvel, s úgy tesz, mintha olvasna, de közben potyognak a könnyei. A szülő persze szeretné megtudni, hogy mi a gond, és szeretne – főleg kezdő szülőként – valami nagy életbölcsséget a gyermeki lélekbe csepegtetve megvigasztalni a szívének oly kedves emberpalántát. Ilyenkor jönnek az olyan kérdések, hogy: mi bajod? Miért sírsz? Ki bántott? Őszintén szólva nálunk ezek jobbra nem voltak célravezetőek, maradt a begubózás, a csend és a sztenderd válasz: semmi. Az ember persze jó esetben halványan kezd visszaemlékezni arra, hogy a „ki bántott” kérdésre nem olyan egyszerű válaszolni, mert hát a dolog sokszor úgy kezdődik, hogy a másik visszaütött. És valljuk meg őszintén, amikor baj van, és minél kisebbek vagyunk – és már nagybacsaként is minél jobban átérezzük kozmikus léptékben a kicsinységünket –, a baj annál nagyobb tud lenni, és ráadásul sosem jár egyedül, tehát ha baj van, akkor többnyire azt a legnehezebb megfogalmazni az elvárt racionális szókészlettel, hogy mi is a baj. Mert minden baj. Vagy tényleg: semmi. Ilyen esetben a kimenekedés útját az jelenti, ha az ember szépen leül a gyerek mellé, és azt kérdez: no, mi történt. Mert az elbeszélés kronológiája ha értelmet nem is ad, de segít összeszedni a történéseket; a

szcéna felvázolható; a szereplők jelmezbe bújtathatók; a cselekedetek rekonstruálhatók; s mindezeneken túl az érzelmek, melyekkel átéltük mindezt, az öröm, a fájdalom, a csalódottság vagy a reménység – kifejezhetők. És igen, lehet sírni is.

Jézus kérdése ezt a menekülési lehetőséget nyújtja a tanítványoknak. Ez azonban sokkal több, mint egyszerű pszichológia, és ennek tulajdonképpen a jelentőségét majd csak később, az utolsó pillanatban érthetik meg, közvetlenül azelőtt, hogy Jézust egy felhő eltakarja előlük. Arról van ugyanis szó, hogy a történet minden szereplője ezekben a napokban traumát él át. Jézus, Pilátus, Barrabás, a főpapok, Cirénei Simon, Arimátiai József, a tanítványok és a történet összes Máriája és persze Salome. Mindenki azzal a problémával szembesül, hogy az élete nem folytatható tovább úgy, mint eddig. Van, akinek ismerjük a válaszát, másokét nem rögzíti a Szentírás. A traumával való megküzdés, a továbblépés meghatározó momentuma az, hogy mondjuk ki, mondjuk el, hogy mi történt. Ezt teszik a tanítványok is. Pontosan nem tudjuk, hogy a nagyjából 11 kilométeres úton hol is csatlakozott hozzájuk az ismeretlen idegen, de a volt rá egy-két órájuk, hogy kibeszélik a Jézus-történetet, s ahogy Lukács összefoglalja, ezt elég alaposan tették, s mi több, őszintén beszéltek arról is, ami megzavarta, megbotránkoztatta őket, ami tetézte az előző napok tragédiáját. Az idegen pedig szépen együtt ballag velük az úton, és hallgatja őket. Nem szakítja félbe a mondanójukat, hagyja, hogy eljussanak a végére. Hagyja, hogy eljussanak addig, amíg saját erejükből el tudnak jutni.

Mondhatnánk persze – és hányszor mondjuk is – hogy hát ez nem sok semmi. Mondhatnánk Jézus következő mondatát idézve, hogy ó, balgák és rest szívű hitetlenek. De mondjuk meg őszintén: mi tovább tudunk jutni ennél? Aligha. Nagyon érdekes az, ahogyan az idegen korholja a két tanítványt: balgák és rest szívűek. Ez a balgaság ugyanis nem egyszerűen azt jelenti, hogy értelmileg korlátozottak, együgyűek. Nem azt jelenti, hogy nincsenek meg a megfelelő intellektuális képességeik, vagy ha megvannak, nem használják azokat. A görögben itt használt szó az intellektuális ellentétét: az érzéket jelenti. S akkor gyakorlatilag ott vagyunk, amit Jézus a történet idejét tekintve az előző hetekben olyan sokszor mondott a tanítványoknak, és olyan sokszor mutatott rá a cselekedeteik kapcsán, amikor a legszentebb pillanatokban is képesek voltak azon vitatkozni, hogy ki a nagyobb közöttük: hogy mennyire emberien, mennyire világi módon, mennyire az immanencia törvényei szerint gondolkodnak. Jézus itt azt jelenti ki számukra, hogy ennyi, elértétek a határokat. És ugyanerre utal a rest szívű metafora is. Rest, vagyis lomha mozgású. Mit jelent ez? Tudjuk, hogy a zsidó gondolkodásban a szív nem vagy nem csupán és elsősorban az érzelmek, hanem a gondolkodás és az akarat „lakóhelye”. A szívvel megérteni valamit a megértés legmélyebb dimenzióit, az ember egész egzisztenciáját átható és átformáló megértést jelent, ami az akaratra is hatással van, arra az akaratra, melyből a bizalom, a teljes ráhagyatkozás, a hit döntése fakad. Igen: az immanencia törvényei alá rekesztett ember rest szívű, vagyis képtelen ráhagyatkozni egy olyan nagy elbeszélésre, az Isten nagy történetére, melynek ívét a próféták mondásai határozzák meg. Képtelen behelyezkedni ebbe a történetbe, és ennek éppen most kell egyértelműen,

traumatizáló módon kiderülnie, amikor Isten a legdöbbenetesebb módon mutatja meg az immanencia törvényei fölötti hatalmát. Nem csoda, hogy ennek egyértelmű bizonyítékát, a mellettük lépdelő feltámadt Krisztust a tanítványok nem ismerik fel.

Meg merem kockáztatni, és én ezt így értettem meg, és így teszek erről nektek bizonyosságot, s ha tévedek, majd az üvegtengernél kiderül, hogy tehát az idegen nem korholja a tanítványokat, hanem rámutat arra, hogy kik ők – s nem a jellemüket, hanem sokkal inkább az állapotukat tekintve.

A történet azonban itt nem áll meg, hiszen az idegen megteszi azt, amit a tanítványok maguktól nem tudnak: jelentést ad a történetüknek. Tulajdonképpen nagyon hasonló dolog történik itt, mint ami Jézus működésének elején Lukács elbeszélése szerint a názáreti zsinagógában történt, amikor Jézus, miután Ézsaiás tekercséből olvasott, azt mondja a jelenlévőknek: „Ma teljesedett be ez az Írás a ti hallástokra” (Lk 4,21), vagy ami a történet idejében néhány órával később Jeruzsálemben fog történni, amikor Jézus megnyitja a tanítványok értelmét, hogy értsék az írásokat. Sokáig azt gondoltam, hogy itt valami alapvetően misztikus, titokzatos-csodálatos dologról van szó, mint Jézus gyógyításai esetében, de valószínű, hogy sokkal inkább arra utal Lukács, amit Jézus tesz: úgy nyitja meg a tanítványok értelmét, hogy megmagyarázza nekik a próféták szavait. Hogy megnyit valamit, ami addig zárva volt számukra: az írásokat. Persze mindennek azért mégiscsak van egy titokzatos-csodálatos dimenziója is, hiszen – Pilinszkyvel kérdezve –

„Ki nyitja meg a betett könyvet?
Ki szegi meg a töretlen időt?”

és válaszolhatunk is vele:
„egyedül ő, a bárány, kit megöltek.”

Óriási a kísértés, hogy a kommunikációelmélet felől értelmezsem azt, ami itt történik – de ellenállok, s inkább Pilinszkyt hívom segítségül. Mert azt érzem, hogy annak a tanúi vagyunk itt, amit ő úgy fogalmaz meg, hogy a bárány megszegi a töretlen időt. Megszegi – ahogy a kenyeret szegjük meg, s így tesszük éltető falattá. A prófétai szó sokszor nagyon különös jel, hiszen nyitott, s mint ilyen, tulajdonképpen jelentés nélküli. Ahogy Bálám mondta: leborulva, de nyitott szemekkel, látom őt, de nem most, nézem őt, de nem közel (4Móz 24,17) – itt létezik a prófétai szó, az itt és a valahol, a most és a valamikor között feszülő folyamatos jelenidőben, s így mindig értelmezésre sarkall, ugyanakkor bizonytalanságban is tart. Mert ki az, aki biztosat állíthat? Az evangéliumokban is azt látjuk, hogy sokan sokféleképpen vélekednek a Messiásra vonatkozó próféciákról, de senki sem biztos igazán semmiben, és ez a bizonytalanság csendül ki az Emmaus felé igyekvő tanítványok szavaiból is. Ezt a töretlen jelent tőri meg Isten báránya, amikor konkretizálja, és azt mondja: itt és most, a fületek hallatára és a szemetek láttára válik történelemmé az Isten szava. Ennek az aktusa pedig a kenyér megszegése, Jézus testének megtöretése. Nem véletlen, hogy a talán ismerős

mozdulaton túl ebből ismerik fel a tanítványok, hogy ki az az idegen, aki mellettük ül, s ebből a felismerésből számukra is rögtön összeáll és értelmet nyer mindaz, amit az idegennel kapcsolatosan éreztek.

Itt van az emmausi tanítványok történetének fordulópontja – a szó szorosabb értelmében is, hiszen mint megtudjuk, még abban az órában visszafordultak Jeruzsálembe, és találkoztak a többi tanítvánnyal és a tizeneggyel, akiknek hasonló tapasztalataik voltak, s végül megjelent köztük maga Jézus is. A történet itt akár véget is érhetne, hiszen megvan a megoldás, a titok nyitja, összeállt a kép, az erők, érzelmek kiegyenlítődnek, s mindezt szépen összefoglalja Jézus köszöntése: Békesség néktek, melybe talán nem túl merész dolog behallani az Ószövetség békesség fogalmát, a köszöntéssé vált sálóm-ot, ami ezt az egyensúlyi állapotot is jelöli.

A feltámadt Krisztus azonban továbbblendíti innen a tanítványokat. Nemcsak a múlt, hanem a jövőnd értelmét is megadja. Azt mondja nekik: Így van megírva: Krisztusnak szenvednie kell, és harmadnap fel kell támadnia a halottak közül. És az ő nevében megtérést és bűnbocsánatot kell hirdetni minden pogány között, Jeruzsálemtől elkezdve. Ti vagytok pedig ezeknek tanúi. Azért én elküldöm nektek, akit Atyám ígért, ti pedig maradjatok a városban, amíg fel nem ruháztattok mennyei erővel.

Ti vagytok mindennek a tanúi – nos, hát ha valamikor, akkor egy kibocsátó istentiszteleten van értelme arról beszélni, hogy mit is jelent ez a tanú-lét.

1. A tanúság értelme az, hogy Krisztust prédikáljuk: ez elvileg egyértelmű, de gyakorlatilag nem annyira az. Látjuk, egyházi szinten sem megy mindig: merthogy nem magunkat kell elérhetővé, tenni, még csak nem is a hitvallásainkat vagy ilyen-olyan meggyőződéseinket – hanem Krisztust mint megfeszített és feltámadt Istenfiát. Ehhez pedig az kell, hogy Ő legyen az, akin keresztül az életünk értelemtelivé válik. Mindez különösen azért nem egyszerű, mert mindeközben

2. a tanúság mégiscsak a személyes tapasztalatból fakad: arról kell tanúskodnunk, amit láttunk, átéltünk. Ebben példaértékű az emmausi tanítványok története. A tanúság lényege az imitatio Christi, Krisztus utánzása: odaszegődni mások mellé, ahogy ő odaszegődött mellénk. Meghallgatni, türelemmel, az értetlenkedést, a vádaskodást, a káromlást, az összefüggéstelen élethordalékokat – ahogy ő hallgatott minket. Rámutatni, hogy kik is vagyunk mi emberek – s rámutatni, hogy ki Ő, s ezzel az értelemtalálás esélyét adni az értelmetlenségben. Jelentést adni a prófétai szónak: nemcsak azáltal, hogy elmondjuk amit Tőle és róla tudunk, hogy benne teljesedtek be a próféták igéi, hanem azáltal, hogy beleállunk azokba, melyeket ő mondott: hogy például a mindig velünk lévő szegényekben, megaláztatokban, árvákban és üldözöttekben ő maga jön velünk szembe, s ha ezekkel irgalmasan, sőt – hadd utaljak a tegnapi igehirdetés megkapó gondolatára – pazarlóan cselekszünk, az ő nevében és őt utánozva vizet adunk a szomjazónak, azzal vele cselekszünk jót. Mindezekben és ezeken túl is Krisztus képét hordozni az emberek között, akkor is, ha csak akkor fedezik majd fel, hogy Krisztus-hordozók voltunk mellettük, amikor kiléptünk az életükből.

3. S végül nagyon fontos látnunk, hogy a tanúság magunktól nem megy. Magunktól csak addig jutunk el, ameddig az emmausi tanítványok jutottak: érezzük,

hogy felbuzdul a lelkünk, érezzük, hogy összeáll a kép, de nem tudunk magunkon felülemelkedni, mert a tanúsághoz kell Isten Szentlelke. Ő az, aki az írások megértését belsővé teszi, olyan felkészültséggé és erőforrássá, amilyennek Péter pünkösdi prédikációjában vagy Fülöp szerecsen komornyikkal folytatott beszélgetésében megismerjük: jelentésalkotó, életformáló erővé.

Jézus egyszerű kérdésétől indultunk, s lám, milyen messzire vezetett ez az egy kérdés: mint Isten egyszerű kérdései általában, úgy ez is életformáló, életfordító lett a tanítványok számára. És az lehet itt és most mindannyiunk számára is. Jézus ma is mellénk szegődik. Kevesen vannak, akik számára úgy jelenik meg, mint Pálnak a damaszkuszi úton, kultúránk vagy akár vallásosságunk emberi mivoltunkon felül is akadályozza sokszor a látásunkat, de kérdezi, akár most, ezen az istentiszteleten is: mi történt? Az asztal megterítve, az út előttünk...

Balatonalmádi-Vörösberény, a református templom történelmi kisharangja

KÖZLEMÉNYEK

ÁLLAND ZSOLT

Balatonalmádi-Vörösberény, a református templom középső harangja